

آیین قالی شویان مشهد اردهال

هر ساله با نزدیک شدن به دومین جمعه‌ی ماه مهر، تکاپویی در میان مردم فین کاشان و ساکنان روستای خاوه اردهال می‌افتد که خبر از فرا رسیدن زمان برگزاری یکی از مراسم‌های آیینی و مذهبی مهم می‌دهد. این مراسم که قالیشویان نام دارد در آستان مقدس امامزاده سلطان علی بن محمد باقر (ع) در مشهد اردهال برگزار می‌شود. با عالی گرد همراه شوید تا شما را با مراسم قالیشویان؛ یکی از آیین‌های مهم کشورمان که در فهرست میراث جهانی یونسکو قرار دارد، آشنا نماییم.

تاریخچه مراسم قالی شویان

مردم فین کاشان در زمان امام محمد باقر(ع)، قاصدی با نام عامر بن ناصر فینی را نزد ایشان فرستادند و از وی خواستند پیشوایی آنها را بر عهده گیرد. امام، فرزند خود به نام سلطان علی برادر امام صادق را به شهر کاشان فرستاد، پس از چند سال که از اقامت فرزند امام در اردهال می‌گذشت، حاکم اردهال تصمیم به قتل ایشان گرفت. حمله در دربند ازناوه صورت گرفت، طبق نقشه حاکم چهل تن از زنان و دختران کلجاری، به صورت برهنه به میدان جنگ رفتند. سلطان علی به همین دلیل عقب نشینی کرد و در پناه یک سنگ به نماز و دعا مشغول شد. در همین زمان دشمنان به ایشان حمله می‌کنند و همه را به شهادت می‌رسانند. زمانی که مردم کاشان و فین بزرگ، خبر شهادت فرزند امام را شنیدند با چوب و چماق به دشمنان حمله کرده و همگی را نابود کردند. آن‌ها بدن مطهر ایشان را در قالی سجاده‌اش می‌پیچانند و روی دوش‌شان می‌گذارند و با ذکر حسین حسین تا کنار رود روستای باریکرسف می‌آورند. این رود امروزه به نام چشمه شازده حسین (ع) شناخته می‌شود. البته روایت دیگری هم از این واقعه وجود دارد که می‌گوید، مردم پس از دسترسی به بدن مطهر سلطان علی، آن را به بالای تپه‌ای در همان نزدیکی می‌برند و همان جا دفن می‌کنند. سپس قالی غرق در خون امامزاده را در نهر

شستشو داده و آن را از خون پاک می‌کنند. البته در حین تمام این اتفاق‌ها مردم هنوز در حال جنگ با دشمن هستند که در نهایت اهالی خاوه هم به کمک آن‌ها می‌آیند و با همراهی ایشان، کار را تمام می‌کنند. از آن زمان تاکنون هر ساله مردم کاشان و اطراف آن در سالروز شهادت فرزند امام، در دومین جمعه مهرماه به اردهال می‌روند و مراسمی باشکوه به نام مراسم قالیشویان را اجرا می‌کنند. به عقیده ی کارشناسان، دیرینگی و تاریخی بودن این مراسم و جنبه های فرهنگی و اجتماعی آن، شایستگی ثبت در فهرست میراث ناملموس یونسکو را داشته است. به همین سبب نام آن از دسامبر ۲۰۱۲ در فهرست میراث جهانی یونسکو قرار گرفت.

آداب و رسوم و مراحل آئین قالیشویان

بافتن قالی

هر سال برای اجرای مراسم یک قالی بافته می‌شود که در حین اجرای آیین مورد استفاده قرار می‌گیرد. هنرمندان منطقه از ماه‌ها قبل از شروع مراسم، از سر اخلاص و ارادت به حضرت سلطانعلی (ع) قالی بدون نقشه می‌بافند تا به جای قالی سال قبل مورد استفاده قرار گیرد.

جمعه جار

یک هفته قبل از مراسم قالی‌شوین، در اولین جمعه پاییز و ماه مهر، مراسم جار در شهرهای فین و کاشان، اجرا می‌شود. این جمعه را «جمعه جار» می‌نامند. تعیین جمعه جار و روز قالی‌شوئی بر عهده ریش‌سفیدان، معتمدان و بزرگان شهر فین است. در این روز علاوه بر اطلاع‌رسانی، مردم را برای اجرای مراسم قالی‌شوئی در مشهد اردهال، دعوت می‌کنند. برای اجرای مراسم «جار» شب اولین جمعه و صبح جمعه جارچی‌ها در کاشان قدم می‌زنند و با بانگ بلند و آواز مخصوصی مردم را از مراسم هفته آینده مطلع می‌سازند: آهای آهای! مردم فین از مرد و زن، کوچک و بزرگ، همه بشنوید؛ حتی بچه‌های هشت ساله. باید روز جمعه در مشهد قالی در صحن حضرت سلطان علی معروف به صحن سردار کاشی، جمع شوید و چوب‌های خود را همراه داشته باشید. آهالی، آهالی!

فینی‌ها آیین جار را در مساجد فین نیز اجرا می‌کنند. جمعه شب فردی خوش صدا که به نام جارچی شناخته می‌شود، در مسجد جامع فین اشعاری را در مدح اهل بیت پیامبر و لعن و نفرین دشمنان او می‌خواند. حاضران در خواندن این اشعار با او همراهی می‌کنند.

در کاشان چند جارچی در محل‌های مختلف به ویژه بازار کاشان و روستای خاوه به راه می‌افتند و فریاد زنان خبر فرا رسیدن روز موعود قالی‌شوین و هفته زیارت امامزاده سلطان علی (ع) را به مردم می‌دهند. آنها نیز به خواندن اشعار زیر می‌پردازند و حال و هوایی خاص را ایجاد می‌کنند:

بر حارث زرین کفش و زید رافیون لعنت

از بهر جفا بر شمر ملعون لعنت

در کربلا به پاک مردان صلوات

اگر خسته جانی بگو یا علی

اگر ناتوانی بگو یا علی

به رفت سوی مشهد اردهال

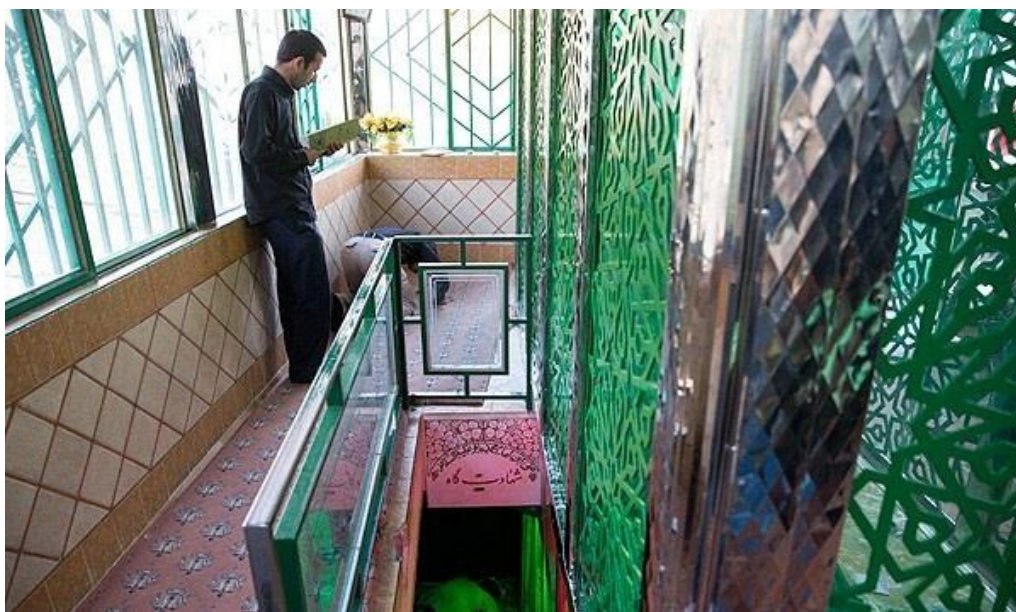
به یاری یار خدا یا علی

کاروان پیاده

همه ساله در صبح روز پنجشنبه پیش از روز مراسم قالیشویان، از مسجد جامع فین که از آن به عنوان سجده گاه امامزاده سلطان علی (ع) یاد می شود، دسته ای از عاشقان آن حضرت با پای پیاده به راه می افتند تا برای انجام مراسم خود را به مرقد امامزاده برسانند. این کاروان پیاده در مسیر خود از کاشان تا اردهال از سرنج، جوشقان استرک، نیا سر، حسنارود، علوی، باریکر سف عبور می کند و از استقبال گرم مردم بهره مند می گردد. فینی ها هنگام رسیدن به مسجد چنین می خوانند:

یا حضرت سلطانعلی امام محمدباقر سلام علیکم
از فین کاشان برایت فدایی آمده سلام علیکم

ختم قرآن

شب قبل از اجرای مراسم؛ قاریان قرآن و مشتاقان آن حضرت در صحن و درون بنای امامزاده گرد هم می آیند و با نوای آهنگین تلاوت قرآن مجید، فضایی روحانی را به وجود می آورند. در این شب قرآن ختم می شود تا انسان ها انس بیشتری با این کتاب آسمانی پیدا کنند.

برپایی بازار در مشهد اردهال

هم زمان با هفته زیارت حضرت سلطانعلی (ع) از جمعه قالی تا هفته قالی، بازاری کنار بقعه مبارک امامزاده برپا می شود. این بازار حدود هشت تا ده روز پس از مراسم قالی شویان ادامه دارد. صاحبان حرفه های مختلف، کالاها و اجناس دست ساز داخلی، انواع خوراکی ها و آجیل را به مردم و زائران عرضه می کنند. این بازار رنگ و بوی محلی و روستایی دارد. نوع کالاها، طرز چیدن و عرضه کردن آنها، شیوه داد و ستد، همگی متناسب با فرهنگ جامعه روستایی حاشیه کویر و مطابق با ذوق و سلیقه متنوع زائران اردهالی و فین و کاشان می باشد.

مردم فین و کاشان معتقدند که خرید لوازم و اسباب خانه در مشهد اردهال در کنار بقعه حضرت سلطانعلی علی بن امام محمدباقر (ع) باعث خیر و برکت می‌شود.

نحوه برگزاری مراسم

تجمع مردم فین

در صبح روز مراسم، مردم با لباس مشکی و همراه داشتن چماق‌های چوبی که به شیوه خاصی خراطی شده و نام امامزاده روی آن‌ها حک شده است (به عنوان نمادی از سلاح‌های جنگی قدیمی) در صحن‌های مختلف بنای امامزاده و اطراف آن جمع می‌شوند. اهالی فین به سمت جوی آبی که در صحن شاهزاده حسین جاری است، می‌روند تا برای شروع آیین قالیشویان آماده شوند.

در آغاز مراسم از مردم فین مقداری اعانه جمع‌آوری می‌کنند و آن را به دست روحانی معتمد یا ریش سفید می‌سپارند. بعد با فریاد ذکر یا حسین راهی حرم امامزاده سلطان علی می‌شوند و چوب‌ها را در هوا می‌چرخانند. بعد وارد دروازه‌ای به نام گذرگاه می‌شوند، از صحن جنوبی امامزاده به نام صحن پایک عبور می‌کنند و خود را به صحن اصلی امامزاده یعنی صحن صفا می‌رسانند. در این صحن نوحه‌خوانی و سینه‌زنی انجام می‌دهند.

حمل قالی مقدس

پس از اتمام روضه‌خوانی بزرگان و معتمدان روستای خاوه بنابر یک رسم و سنت قدیمی قالی دست‌باف و مقدسی را طبق آیینی که نمادی از پیکر پاک حضرت سلطان علی (ع) است، به ریش‌سفیدان و بزرگان فین می‌سپارند. مردم و چوب‌به‌دستان فینی با دیدن قالی به شور و هیجان می‌آیند و «یا حسین، یا حسین» گویان به طرف بزرگان فین حرکت می‌کنند. فینی‌ها قالی لوله شده را در پناه چوب‌دستی‌های خود در حالی که علم و کتل‌های هیأت عزاداری پیشاپیش در حرکت است، به سوی چشمه می‌برند.

قربانی کردن

در طول مسیر و در راه رسیدن به چشمه، افرادی که نذوراتی دارند، گاو یا گوسفند قربانی خود را در جلوی پای دسته قالی به دستان ذبح می‌کنند.

تطهیر قالی

زمانی که قالی به چشمه می‌رسد، آن را روی زمین می‌گذرانند. مراسم لعن خوانی را شروع می‌کنند و بر دشمنان لعن می‌فرستند. بعد از آن برای پاک کردن قالی و به نشانه غسل پیکر مطهر امامزاده، چوب‌دستی‌های خود را در آب می‌زنند. آن‌ها قطره‌های آب چوب را روی قالی می‌پاشند تا گوشه‌ای از آن را خیس کنند و به این شکل آداب مراسم را به جای بیاورند.

بازگشت به امامزاده و تحویل دادن قالی

پس از انجام مراسم شست‌وشو، دوباره قالی را بر دوش می‌گیرند و آماده بازگشت به حرم امامزاده می‌شوند. در مراسم بازگشت عده‌ای پیشاپیش با حرکتی آرام و سوگوار نوحه می‌خوانند و سینه می‌زنند. بر طبق سنت اهالی فین هیچ از زائران و ناظران، حق نزدیک شدن به قالی و دست زدن به آن را و لو به نیت تبرک ندارند. در این میان اگر فردی به قالی نزدیک شود و به آن دست بزند فینی‌ها با چوب‌دستی‌های خود او را دور می‌کنند. پس از رسیدن به امامزاده، وارد صحن سرداری می‌شوند. قالی را چند بار به دور حیاط صحن می‌گردانند و به ایوان سرداری می‌روند. بزرگان فین، قالی را از آنان تحویل گرفته و به بزرگان خواه می‌سپارند. آنان نیز با آداب و احترام تمام قالی را به خادمان حرم تحویل می‌دهند. این مراسم تقریباً تا بعد از ظهر ادامه می‌یابد و با تحویل قالی به خادمان به پایان می‌رسد.

بعد از مراسم

بعد از تمام شدن مراسم، دسته‌ای از عزاداران دوباره به سمت چشمه راه می‌افتند تا چوب‌دستی‌های شان را در آب چشمه بشویند. به قولی گرد و غبار را از روی آن پاک کنند. برخی هم برای این کار از گلاب استفاده می‌کنند.

جمعه نشلجی‌ها

در سومین جمعه مهر ماه، اهالی روستای نشلج یا نشلج به مشهد اردهال می‌روند و مراسم هفت حضرت سلطان علی (ع) را در کنار مرقد او برگزار می‌کنند. بنابر روایتی چون اجداد اهالی این روستا نتوانسته بودند به موقع به کمک حضرت بروند و در مراسم خاکسپاری ایشان نیز نتوانسته بودند شرکت کنند، یک هفته بعد از شهادت در روز جمعه کنار آرامگاه آن حضرت رفتند و به سوگواری پرداختند. از آن زمان تاکنون هر ساله نشلجی‌ها

به یاد آن روز در مراسم هفتمین روز شهادت حضرت سلطان علی (ع) شرکت می‌کنند. (لازم به ذکر است این گروه حق دست گرفتن چوب و بر دوش کشیدن قالی را ندارند).

زمان و مکان برگزاری مراسم قالی شویان

زمان دقیق برگزاری مراسم توسط ستاد برگزاری مراسم سنتی - مذهبی قالی شویان تعیین می‌گردد. معمولاً دومین جمعه‌ی مهر ماه هر سال را برای آن در نظر می‌گیرند که بین نهم تا پانزدهم ماه قرار می‌گیرد. اگر یکی از روزهای سوگواری و جشن مذهبی یا یک رویداد شاخص تاریخی و سیاسی در این جمعه واقع شود، مراسم به هفته‌ی بعد یا هفته‌ی قبل موکول می‌گردد.

مراسم قالی شویان در آستان مقدس امامزاده سلطان علی بن محمد باقر (ع) واقع در مشهد اردهال که در ۴۲ کیلومتری غرب کاشان قرار دارد، برگزار می‌شود.

سخن پایانی

اگر دوست دارید در این مراسم شرکت داشته باشید، توصیه می‌کنیم از چند روز قبل برای رزرو اقامتگاه در کاشان دست به کار شوید. بهتر است حداقل روز پنج‌شنبه را در مشهد اردهال یا کاشان یا دیگر شهرهای اطراف اقامت کنید تا برای شرکت در مراسم روز جمعه آماده باشید.

در تنظیم این مقاله از منابع زیر استفاده شده است:

<https://fa.wikifeqh.ir/>

<https://www.homsa.net/>

<https://www.karnaval.ir/>

تهیه و تنظیم: آيسان پژوهان فر

ويرايش: تيم توليد محتوای عالی گرد